

بررسی فقهی و حقوقی خسارت دیرکرد

محمد حسنی

(کارشناس ارشد حقوق)

نرجس قاسم زاد،

(وکیل پایه یک دادگستری)

سرشناسه	: حسینی، محمد، ۱۳۴۲-
عنوان قراردادی	: Hasani, Mohammad ایران، قوانین و احکام .Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی فقهی و حقوقی خسارت دیرکرد/ محمد حسینی، نرجس قاسم‌زاده
مشخصات نشر	: فیض‌آباد، مولات: انتشارات جالیز، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ج، ۱۱۲ ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۱۱-۲۸-۸-۲۳۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فینیا
یادداشت	: کتابخانه: ص. ۱۰۵ - ۱۱۲.
موضوع	: خسارت (فقه)
موضوع	: (Damages (Islamic law
موضوع	: خسارت -- ایران
موضوع	: Damages -- Iran
موضوع	: خسارت تأخیر تأدیه -- ایران
موضوع	: Late payment damages -- Iran*
موضوع	: رجه التزام-- ایران
موضوع	: Liquidated damages-- Iran
موضوع	: بانک بانکداری (فقه)
موضوع	: (Banking law (Islamic law
موضوع	: بانک و بانکس -- ایران
موضوع	: Banks and banki... -- Iran
شناسه افزوده	: قاسم‌زاده، نرجس، ۱۳۵۵-
شناسه افزوده	: Casanzadeh, Narjes
رده بندی کنگره	: BP ۱۳۹۷ ۴/۱۰۰
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۷۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۳۴۵۵۲

بررسی فقهی و حقوقی خسارت دیرکرد

تألیف: محمد حسینی، نرجس قاسم‌زاده

ناشر: نشر جالیز

چاپ: اول، ۱۳۹۷ / ۱۰۰۰ نسخه

قطع: وزبری / تعداد صفحه: ۱۱۲

قیمت: ۲۳۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۴۱۱-۲۸-۸-۲۳۰۰۰۰

طراح جلد: صالح مقدم

صفحه آرائی: سعید محمدمهذبزاده فیض آبادی

حق چاپ محفوظ است

آدرس: خراسان رضوی، مه ولات، مدرس ۴، پ ۱۰، تلفن تماس: ۰۹۱۵۶۷۲۸۷۹۷-۰۹۱۵۶۳۰۹۹۶۳

دفتر پخش: مشهد، پیروزی ۱۷ پلاک ۱۵ واحد ۳، تلفن تماس: ۰۹۱۵۸۳۱۹۵۳۵

فهرست مطالب

۱ پیشگفتار
۴ فصل اول
۴ خسارت تاخیر تادیه
۵ خسارت:
۷ تاخیر:
۷ تادیه:
۸ دیرکرد
۹ شرط
۱۰ انواع شرط در فقه
۱۰ شرط ابتدایی
۱۱ شرط ضمن عقد
۱۱ شروط تبانی
۱۲ ربا و اقسام آن
۱۲ ربا در لغت و اصطلاح
۱۸ سنت:
۲۰ اجماع:
۲۰ عقل:
۲۲ اقسام ربا

- ربای قرضی ۲۲
- ربای معاملی ۲۳
- تفاوت دیرکرد با ربا ۲۴
- حیله های شرعی گریز از ربا ۲۶
- موافقان حاکم‌ها، شرعی فرار از ربا ۳۲
- طرق فرار از ربا ۳۴
- فصل دوم ۳۹
- مبانی فقهی مشروعیت و عدم مشروعیت دیرکرد ۳۹
- میزان انطباق شرط جریمه تاخیر با فقهی اسلام ۴۰
- ۱-۱-۲. گفتار اول: بررسی نظر فقهای امامیه در مورد دیرکرد ۴۰
- ۲-۱-۲. گفتار دوم: آرای فقهای اهل سنت در مورد دریافت دیرکرد ۴۳
- ۲-۲. مبحث دوم: تبیین مستندات مشروعیت دیرکرد ۴۶
- ۱-۲-۲. گفتار اول: شرط در ضمن عقد اصلی ۴۶
- ۲-۲-۲. گفتار دوم: شرط در ضمن عقد خارج لازم ۴۹
- ۳-۲-۲. گفتار سوم: ضمان کاهش ارزش پول ۵۰
- دیدگاه معتقدان به لزوم جبران کاهش ارزش پول: ۵۰
- دیدگاه معتقدان به عدم جواز جبران کاهش ارزش پول ۵۱
- دیدگاه معتقدان به مصالحه به جهت کاهش ارزش پول ۵۲
- ارزیابی بحث براساس روایات ۵۲
- ۴-۲-۲. گفتار چهارم: ضمان خسارت عدم النفع ۵۴
- دیدگاه موافقین خسارت عدم النفع ۵۵

- ۵۷-۲-۵. گفتار پنجم: آیه «لا تظلمون و لا تظلمون»: ۵۷
- ۵۷-۲-۶. گفتار ششم: قاعده احترام ۵۷
- ۵۸-۲-۷. گفتار هفتم: قاعده الغنم بالغرم ۵۸
- ۵۹-۲-۸. گفتار هشتم: قاعده الخراج بالضمان ۵۹
- ۵۹-۲-۹. گفتار نهم: قاعده علی الید ۵۹
- ۶۰-۲-۱۰. گفتار دهم: قاعده غضب ۶۰
- ۶۲-۲-۱۱. گفتار یازدهم: لزوم وفای به دین ۶۲
- ۶۳-۲-۱۲. گفتار دوازدهم: قاعده لا ضرر ۶۳
- ۶۶-۲-۱۳. گفتار سیزدهم: اتلاف ۶۶

۳-۲-۳. مبحث سوم: تبیین مستندات عدم مشروعیت دیرکرد ۶۸

- ۶۹-۳-۱. گفتار اول: احتمال صدق رأی قضی ۶۹
- ۷۱-۳-۲. گفتار دوم: احتمال صدق تمدید مهلت در برابر افزایش بدهی ۷۱
- ۷۳-۳-۳. گفتار سوم: ضمان آور نبودن شرط پرداخت جریمه ۷۳

فصل سوم ۷۶

جایگاه حقوقی دیرکرد ۷۶

۱-۳-۱. مبحث اول: بررسی قوانین مربوط به خسارت تأخیر تأدیه ۷۷

- ۷۸-۳-۱-۱. گفتار اول: خسارت تأخیر تأدیه قبل از انقلاب ۷۸
- ۸۱-۳-۱-۲. گفتار دوم: خسارت تأخیر تأدیه پس از انقلاب اسلامی ۸۱
- ۸۵-۳-۱-۳. گفتار سوم: بررسی نظریات شورای نگهبان ۸۵
- ۹۱-۳-۱-۴. گفتار چهارم: بررسی مصوبه و استفساریه شورای تشخیص مصلحت نظام ۹۱
- ۹۲-۳-۱-۵. گفتار پنجم: جواز دریافت دیرکرد برای دارندگان چک ۹۲
- ۹۶-۳-۱-۶. گفتار ششم: جواز دریافت خسارت تأخیر تأدیه برای همه طلبکاران ۹۶
- ۹۷-۳-۱-۷. گفتار هفتم: جمع‌بندی قوانین و مقررات ایران درباره خسارت تأخیر تأدیه ۹۷

- ۲-۳. مبحث دوم : مبدا محاسبه دیرکرد پرداخت ۹۸
- ۲-۳-۱. گفتار اول - وجود قرارداد و توافق و تراضی در خصوص خسارت تأخیر تأدیه ۹۸
- ۲-۳-۲. گفتار دوم : عدم وجود قرارداد و توافق قبلی طرفین در مبدأ محاسبه خسارت تأخیر تأدیه .. ۹۹
- ۲-۳-۳. گفتار سوم : میزان خسارت دیرکرد پرداخت ۱۰۱
- فرمول محاسبه خسارت تأخیر تأدیه دین: ۱۰۳
- منابع و مآخذ : ۱۰۴

پیشگفتار

یکی از مسائل مهمی که جامعه با آن مواجه است، بحث دریافت دیرکرد می‌باشد. مشتریان از سیستم بانکی وام درخواست می‌کنند و در باز پرداخت آن دچار مشکل می‌شوند. سیستم بانکی برای اینکه بتواند مشتریان را الزام به پرداخت به موقع کند، از وجه التزام و جریمه دیرکرد استفاده می‌کند که این خود گرچه از طرف شورای نگهبان مورد تأیید است و سیستم بانکی به آن عمل می‌کند؛ ولی از نظر فقهی بحث برانگیز می‌باشد و پیرامون آن نظراتی وجود دارد.

در رابطه با حکم شرعی دریافت جریمه دیرکرد از مشتریان متخلف دو نظر وجود دارد. برخی فقها قائل به مشروعیت و بعضی قائل به عدم مشروعیت شده‌اند. طرفداران دیدگاه مشروعیت، دریافت جریمه دیرکرد در عقود بانکی را بر اساس دو مبنا صحیح و مشروع می‌دانند. مبنای اول شرط کیفری مالی است که از نظر فقهای اهل قاعده المومنون عند شروطهم قرار می‌گیرد. شورای نگهبان طبق این مبنا و بر اساس دیدگاه فقهای اهل قاعده المومنون عند شروطهم قرار می‌گیرد. بودند، دریافت جریمه دیرکرد را به شبکه بانکی اجازه داد.

مبنای دوم تعزیر مالی مشتری متخلفی است که با وجود تمکن مالی در ایفاء تکلیف شرعی خود یعنی ادای دین کوتاهی کرده است. با دقت در این دو نظریه دیرکرد در صورت نوع ماهیت مجازاتی می‌یابد؛ زیرا طبق مبنای شرط کیفری، جریمه دیرکرد کیفر مدنی مشتری متخلف محسوب می‌شود که تعهد خویش را مبنی بر تادیه به موقع بدهی نقض کرده است و طبق مبنای تعزیر مالی، جریمه دیرکرد مجازات شرعی مدیون مماطل به شمار می‌آید. برخی اندیشمندان به کارگیری روش شرط جریمه دیرکرد در قراردادهای بانکی را بر مبنای شرط کیفری را غیر مشروع می‌دانند و آن را مخالف با بانکداری اسلامی تلقی می‌کنند؛ چرا که

معتقدند دریافت هرگونه مبلغ اضافه بر مبلغ اصلی دین تحت عنوان جریمه در این عقود مصداق ربا است و در نتیجه حرام می‌باشد.

هرگاه روند جریان امور به گونه‌ای باشد که از عدم انجام به موقع تعهد و طرح قضیه در محاکم ضرر و خطری قابل تصور نباشد، متعهد در مقام سوءاستفاده برمی‌آید و بدون ترس از مراجعه طلبکار، مراجع قضایی، بی‌اعتنا و آسوده خاطر از کنار تعهدات خود خواهد گذشت. در نتیجه، در کار هر رابطه حقوقی یک دعوی حقوقی به وجود خواهد آمد و گریبانگیر دستگاه قضایی خواهد شد. از یک طرف، تأمین نظم اقتصادی بدون در نظر گرفتن جریمه تأخیر، بسیار دشوار است و از طرف دیگر، احتمال خلاف شرع بودن نهاد حقوقی مزبور و لزوم تطابق مقررات قانونی با احکام شرع مقتضی بر اساس اصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، کاوش هر چه بیشتر در اطراف موضوع اد شده را می‌طلبد. بر همین اساس در این کتاب به تحلیل حقوقی انواع دیرکرد پرداخت، پرداخته می‌شود.